

VỀ CUỘC ĐIỀU TRA TIẾN SỸ VÀ TIẾN SỸ KHOA HỌC NĂM 2000 DO VIỆN KHOA HỌC THỐNG KÊ THỰC HIỆN

TS. Tăng Văn Khiên
Viện Khoa học Thống kê

Ngày 5 tháng 10 năm 2000 Tổng cục Trưởng Tổng cục Thống kê đã có quyết định số 497/TCTK-QĐ về việc: “Điều tra thu thập thông tin để nghiên cứu sâu về cán bộ có trình độ tiến sỹ, phó tiến sỹ “ (nay gọi là tiến sỹ khoa học và tiến sỹ)”. Và giao cho Viện Khoa học Thống kê tổ chức thực hiện.

Yêu cầu của điều tra là xác minh lại đối tượng điều tra và bổ sung một số thông tin cần thiết về lý lịch và hoạt động khoa học của những người có trình độ tiến sỹ và tiến sỹ khoa học nhằm xây dựng danh mục các nhà khoa học, tổng hợp số liệu về tiến sỹ và tiến sỹ khoa học (gọi chung là tiến sỹ) theo các tiêu thức khác nhau phục vụ cho yêu cầu quản lý, đào tạo và sử dụng cán bộ có học vị cao.

Cuộc điều tra được tiến hành dựa trên cơ sở danh sách của đối tượng điều tra được trích ngang với các tiêu thức: Họ tên và địa chỉ kèm theo từ phiếu Tổng điều tra Dân số và nhà ở ngày 1/4/1999. Ngoài ra trong quá trình điều tra có bổ sung thêm một số đối tượng chưa có trong danh sách nhưng điều tra viên phát hiện được trong quá trình điều tra.

Cuộc điều tra được tiến hành khẩn trương, nghiêm túc với sự phối hợp của Vụ Kế hoạch - Bộ Khoa học Công nghệ - Môi trường và các Cục Thống kê tỉnh, thành phố trong cả nước.

Cuộc điều tra Tiến sỹ có thuận lợi cơ bản là đối tượng điều tra gồm những người có học vấn cao, am hiểu về tình hình kinh

tế - xã hội nên có thể cung cấp thông tin theo các câu hỏi của phiếu điều tra một cách thuận tiện và chính xác. Song lại có khó khăn là đối tượng điều tra ở rải rác tất cả các nơi từ đơn vị cơ sở, các huyện thị đến các ngành, các trung tâm, các trường đại học... thuộc 61 tỉnh, thành phố trong cả nước, nên khi điều tra, điều tra viên phải toả đi khắp nơi, tốn nhiều thời gian và công sức. Hơn nữa phần lớn đối tượng điều tra lại đang đảm nhiệm những việc quan trọng hoặc làm công tác quản lý thường phải đi công tác xa nên việc tiếp cận của điều tra viên nhiều khi rất khó khăn.

Ngoài ra, do cuộc điều tra được thực hiện vào thời điểm sau khi tiến hành Tổng điều tra dân số hơn một năm nên thực tế có không ít tiến sỹ có trong danh sách nhưng đã thay đổi chỗ ở hoặc chuyển nơi công tác gây khó khăn trong việc tìm địa chỉ và thậm chí trong nhiều trường hợp đã không thể tìm được.

Song bằng mọi phương pháp tiếp cận của Cục Thống kê các Tỉnh, thành phố nhất là các thành phố lớn có nhiều Tiến sỹ, nên khâu thu thập số liệu đã nhanh chóng kết thúc với kết quả thu được gần 70% số phiếu phát ra theo danh sách.

Số liệu điều tra thu về đã được Viện Khoa học Thống kê tổ chức kiểm tra, đánh mã, xử lý và phân tích số liệu hết sức khẩn trương theo cách làm khoa học, có quy trình hợp lý với sự tham gia của nhiều cán bộ Thống kê và tin học am hiểu sâu sắc về chuyên môn, có nhiều kinh nghiệm trong việc lập trình và xử lý các bài toán điều tra Thống kê, có khả năng phân tích sâu về số liệu Thống kê.

Đến tháng 12 năm 2001 Viện khoa học thống kê đã hoàn thành cuộc điều tra này với những kết quả cụ thể như sau:

1/ Danh sách Tiến sỹ và Tiến sỹ khoa học được biên soạn cho từng tỉnh, thành phố. Trong mỗi tỉnh, thành phố thứ tự của từng người được xếp theo vần A, B, C, ... của tên gọi với các tiêu thức kèm theo: Giới tính, năm sinh, dân tộc, quê quán, nơi công tác, địa chỉ liên hệ, điện thoại, trình độ chuyên môn, nơi đào tạo, năm tốt nghiệp, hình thức đào tạo, tên luận án tốt nghiệp, trình độ ngoại ngữ, tính chất phù hợp của công việc, tình hình sử dụng thời gian lao động.v.v.... Với cách xếp như vậy danh sách Tiến sỹ và Tiến sỹ khoa học được biên soạn thành 6 tập (thành phố Hà Nội từ tập 1 đến tập 4, thành phố Hồ Chí Minh tập 5, các tỉnh thành phố khác tập 6) tổng cộng gần 2800 trang. Đây là tài liệu cần quý và lần đầu tiên được công bố tại Việt Nam phục vụ cho việc tra cứu, tìm hiểu về các nhà khoa học, tạo điều kiện cho việc liên hệ của các cơ quan, các tổ chức và các cá nhân trong và ngoài nước khi có yêu cầu. Đồng thời là tài liệu quan trọng phục vụ kịp thời cho Bộ Khoa học Công nghệ và Môi trường cũng như các Bộ ngành khác có liên quan trong việc tìm kiếm nhân sự để thành lập các Hội đồng khoa học, các Ban, các hiệp hội cũng như các yêu cầu nghiên cứu giảng dạy cần có sự tham gia của các nhà khoa học có uy tín và ngành nghề đào tạo phù hợp.

2/ Hệ thống biểu tổng hợp số liệu của 8965 tiến sỹ trong đó có 8550 Tiến sỹ và 415 Tiến sỹ khoa học với 3 tập (tập 1- Tổng hợp chung cho toàn quốc và 2 tập – Tổng hợp riêng cho Hà Nội và thành phố Hồ Chí Minh). Mỗi tập gồm 45 biểu dày trên 110 trang. Các biểu tổng hợp được phân tổ đầy đủ theo các tiêu thức như đã nêu trên. Nguồn số liệu này cho phép ta nghiên cứu, đánh giá, phân tích khá đầy

đủ và sâu sắc về đặc điểm nhân thân, về tình hình đào tạo, phân phối và sử dụng đội ngũ cán bộ khoa học có học vị cao.

3/ Cơ sở dữ liệu quan trọng về các nhà khoa học cũng như số liệu đã được tổng hợp phục vụ cho yêu cầu nghiên cứu sử dụng của các đối tượng khác nhau trong thời gian trước mắt cũng như lâu dài.

4/ Báo cáo phân tích về đội ngũ cán bộ có trình độ Tiến sỹ và Tiến sỹ khoa học. Báo cáo phân tích gồm 3 phần: Phần I - Giới thiệu và phân tích những đặc điểm cơ bản của Tiến sỹ và Tiến sỹ khoa học như trình độ, tuổi tác, giới tính, dân tộc, quê quán,...; Phần II - Phân tích về vấn đề đào tạo của các Tiến sỹ như nơi đào tạo, năm tốt nghiệp, hình thức đào tạo, ngành nghề đào tạo, học hàm; Phần III - Phân tích tình hình phân phối và sử dụng: Nơi công tác, chức danh, vùng kinh tế, thành phần kinh tế, tình hình sử dụng thời gian, đặc điểm phù hợp của ngành nghề đào tạo với công việc đang làm.

Trên cơ sở phân tích, báo cáo đã rút ra những kết luận quan trọng và có những kiến nghị thực tế.

Tuy đây là cuộc điều tra nhỏ có tính chất nghiên cứu và thử nghiệm song đã cung cấp được thông tin khá đầy đủ và có ý nghĩa rất lớn đối với công tác phân tích Thống kê về thực trạng đội ngũ cán bộ khoa học có học vị cao ở Việt Nam hiện nay.

Hy vọng rằng các thông tin từ kết quả của cuộc điều tra này sẽ phục vụ thiết thực cho việc xây dựng chiến lược đào tạo và quy hoạch sử dụng đội ngũ cán bộ có trình độ Tiến sỹ, đồng thời phục vụ kịp thời cho yêu cầu sử dụng của các đối tượng nghiên cứu khác.

Viện khoa học thống kê sẽ lựa chọn và lần lượt công bố những thông tin từ kết quả của cuộc điều tra nói trên ở các số Thông tin Khoa học Thống kê tiếp theo.